

De algemene staking van 30 januari verliep in een sfeer van sterke polarisatie. Op zichzelf moet dat niet verwonderen. Een staking is het moment waarop de aantallen tellen. Stakers of niet-stakers, zwart of wit, geen grijs. Binnen of buiten. De nuances zijn voor vooraf en achteraf.

Relatief nieuw aan deze staking - en de staking van de overheidsvakbonden op 22/12 was al een voorbereiding - was de sterke anti-vakbondshouding van de media. Alle belangrijke media, van krant tot radio en tv, waren uitgesproken tegen de staking. Ook bij de zogenaamde sociale media zoals Twitter en Facebook leken dezelfde gevoelens te spelen. De "oude" media waren blijkbaar goede vertolkers van de man van de straat.

Nadere analyses relativeerden dat sterk. Zo was er de twitter-actie van het ABVV #30j (een twitter-afkorting voor 30 januari en meteen oproep om mee te staken). De krantenredacties en radio en TV waren er als de kippen bij om de actie als mislukt te benoemen en zelfs als een voorbeeld van hoe een actie tegen jezelf kan keren. De web-nieuwssite Apache.be kon echter aantonen dat 82,2% van de twitteraars op #30j neutrale berichten stuurden, 11,1% positieve en 6,1% negatieve berichten. Ze gebruikten daarvoor een representatief staal uit meer dan 5000 tweets.

Ook op facebook is niet alles wat het lijkt. Nick Roskams is actief bij het Liberaal Vlaams Studentenverbond (LVSF) en maakte een facebookpagina als antwoord op de oproep die Rudy De Leeuw (ABVV) aan de studenten had gericht. Meer dan 12000 facebookers "liketen" het antwoord. Op de betreffende facebookpagina vind je echter heel wat vakbondsgezinde reacties op de brief.

"Vakbonden vertegenwoordigen de oudere generatie" was een ander liedje dat regelmatig werd gespeeld. Enkele Sandaard-redacteuren formuleerden het zo: "En dat buikgevoel zegt ons dat we afstevenen op een nieuw generatieconflict. Niet tussen moeder en zoon of vader en dochter, maar tussen jong en oud. Wij zijn geen jongeren die de solidariteit met de oudere generatie willen opgeven. Maar we kunnen niet anders dan vaststellen dat u met uw houding nu zelf de solidariteit met de toekomstige generaties op het spel zet." Buikgevoel is natuurlijk een eigenaardig analyse-instrument voor journalisten. Peeters en Pichal deden het anders en nodigden jongeren uit om hierover te komen debatteren. Het bleek moeilijker te zijn om jongeren te vinden die tegen de vakbondsactie waren dan er te vinden die hun pro-argumenten wilden komen brengen. Onderzoekers hebben ondertussen ook aangetoond dat alle leeftijden ongeveer gelijk vertegenwoordigd zijn in het ledenbestand van de vakbonden.

Geen mediasteun

Opvallend maar niet verrassend was de quasi afwezigheid van de inhoudelijke argumenten van de vakbonden in de opbouw naar de staking. In de weken vòòr 30 januari waren steeds dezelfde argumenten tegen vakbondsacties te horen. De mantra van de voorbije maanden werd in verhoogd tempo herhaald: besparingen zijn nodig en dat zal moeten komen van de werkende bevolking. Dezelfde argumenten die ook de zogenaamde Trojka (Europese Commissie, Europese Bank en Internationaal Monetair Fonds) rondbazuinen: de overheid moet bezuinigen, de concurrentiekracht moet omhoog door de loonkost te beperken, de pensioenleeftijd moet omhoog, de uitkeringen moeten omlaag om meer druk te zetten op de werkbereidheid, ...

De vakbonden slaagden er niet in hun betoog te houden in de traditionele media. Enkel in de vakbondspamfletten en DeWereldMorgen.be kwam je te weten waar het om gaat.

Geen inhoudelijke discussie

Het tekort aan overheidsmiddelen leidt ertoe dat er minder uitkeringen en minder overheidsdiensten

dreigen te komen. De oorzaak ervan ligt niet bij de schrikbarende stijging van pensioenen of werkloosheidsuitkeringen. Daar is wel nood aan: armoedecijfers nemen onrustwekkend toe, uitkeringsgerechtigden krijgen het niet meer gerooid, het aantal leefloners stijgt, het aantal gezinnen dat de energiekosten niet meer kan dragen neemt drastisch toe, ... Er groeit een gigantisch inkomensprobleem. De oorzaak van de krappe overheidsbudgetten en de onrechtvaardige inkomensspreiding is te wijten aan het feit dat grote groepen weinig of geen belastingen betalen. VBO-voorzitter Rudy Thomas verkondigt in het buitenland aan eenieder die het wil horen dat België voor de bedrijven een belastingparadijs is. Theoretisch bedraagt de vennootschapsbelasting 33,9%. De echte gemiddelde belastingdruk voor vennootschappen is 11%. Grote vermogens ontsnappen aan enige belastingheffing. Als anderen dan gewone mensen ook belastingen betalen, is er redelijk snel meer dan die tekorten in het overheidsbudget gevonden.

Zowel het ACV als het ABVV brengen op hun websites de analyse van de overheidsingrepen. Het ACV bracht zelfs drie nieuwe websites: www.degevolgen.be met per burgerprofiel (grootbelegger, werkloze, ambtenaar, verbouwer van woning, ...) de gevolgen van de overheidsmaatregelen. En ook www.dealternatieven.be met een rits alternatieve maatregelen die de regering zou kunnen nemen om de begroting in evenwicht te houden. Sinds de onderhandelingen over het verzachten van een aantal maatregelen van start ging, is er nu ook www.dereparaties.be.

De rol van de vakbonden

De staking en de reacties in de media leidden ertoe dat er (opnieuw) een discussie ontstond over de rol van de vakbonden in het algemeen.

Zo is er de vraag naar de opportuniteit van de staking in België. Al bij al doen we het in België toch zo slecht niet. En de regeringsmaatregelen zijn toch minnetjes vergeleken met deze van Ierse, Engelse, Spaanse, Italiaanse, Portugese of Griekse regeringen. De kern van de evolutie is echter niet de snelheid, wel de richting. En die gaat volgens Europese richtlijnen naar meer inkomensongelijkheid en meer armoede. De vakbonden reageren hierop terecht. Beter anticiperen dan wachten tot het te laat is. Dankzij de mainstream media weten we ook niet hoe sterk de maatschappelijke en vakbondsreacties zijn in de andere landen. Enig opzoekwerk levert ons volgend lijstje van recente acties: 24/11 algemene staking in Portugal, staking openbaar vervoer in Bulgarije; 26/11 betoging in Ierland tegen het soberheidsbeleid; 30/11 actiedag van de TUC (vakbondscoalitie van 58 vakbonden) voor "pensioenrechtvaardigheid"; 30/11 protestbijeenkomst tegen herziening van arbeidsrechten; 1/12 Algemene staking in Griekenland; 3/12 demonstratie van overheidsvakbonden; 10/12 Actiedag in Letland tegen besparingen; 12/12 Algemene 3-uur staking in Italië tegen besparingen; 13/12 Franse actiedag tegen soberheid; 15/12 3-uur staking in Cyprus; 11/2 Portugal ziet 300.000 vakbondsleden op straat.

Staking tegen regering of tegen werkgevers?

Het is de regering die gekozen heeft voor deze manier om haar begroting in orde te krijgen. Waarom dan een algemene staking die de werkgevers treft?

Deze vraag wordt niet dikwijls in deze termen gesteld, maar leeft wel als ondertoon in vele andere reacties. Zelfs een oppervlakkig waarnemer heeft opgemerkt dat bij de discussies (tijdens de vorming en) in de regering over de te nemen maatregelen, er duidelijk werd geluisterd naar de werkgevers en hun spreekbuizen in de partijen. Op de website van Unizo: "Voor UNIZO gaan de voorgestelde maatregelen daarom nog niet ver genoeg". Bij Voka: "dat betekent de algemene automatische indexeringsindexering loslaten en vervangen door maatwerk per sector of per onderneming". VBO: "het moment is gekomen om wat mainstream is in Europa en gedragen wordt door de Belgische publieke opinie, ook in te voeren in België: een grondige herziening van de werkloosheids- en wachtuitkeringen." Het ondernemingsplatform VKW stelt over de nota van de formateur: "En het gemorrel aan de notionele interestaftrek is ook niet bepaald goed voor het investeerdersvertrouwen" en "Positief is alvast dat een aanzet wordt gegeven tot langer werken en

dat langdurige werkloosheid financieel wordt ontmoedigd"

Dat belooft voor de index. Unizo: "Volgens Karel Van Eetvelt, topman van Unizo, is het nu het moment om een indexsprong, of toch minstens een indexaanpassing, te ondernemen" En VBO: "zonder een bijsturing van het indexsysteem (zal) de doelstelling van de regeringsonderhandelaars – met name ervoor zorgen dat de prijzen bij ons niet sneller evolueren dan bij onze buurlanden – niet haalbaar zijn."

Het zegt ook iets over de voorkeuren van de media als een betoging van 80.000 vakbondsmensen op 2 december minder aandacht krijgt dan een "manifestatie" van enkele VOKA-leden aan de vakbondsgebouwen enkele dagen vòòr de algemene staking.

Staking kost geld

Werkgevers zijn dus wel degelijk betrokken partij. De vakbonden zullen hen niet overtuigen met actievormen die hen geen pijn doen. Kerstboomverbrandingen brengen geen aarde aan de dijk. Een algemene staking treft de economie in haar ziel. Het maakt duidelijk dat zonder werknemers er geen winst gemaakt kan worden. In zoverre is het dus vanzelfsprekend dat werkgevers zich roeren als een duivel in een wijwatervat. Volgens De Standaard kostte de staking aan de Belgische economie 200 miljoen Euro. Nog altijd een peulschil tegenover de 17,6 miljard Euro die de Belgische schatkist volgens het Rekenhof moest ophoesten voor de redding van de banken.

Even terzijde. Het blijft wel eigenaardig dat Bruno Tobback, de voorzitter van de SPa, zich laat strikken om de vakbonden de les te lezen. Een aantal voorstellen die de SPa wel genegen is (vermindering notionele intrest, belastingen van winst op speculatieve aandelen, vermogensbelasting,...), vielen tijdens de regeringsonderhandelingen wegens te weinig gewicht van SPa en PS. De vakbondsbeweging is eveneens voorstander van deze voorstellen. Tobback had zich dus beter positiever of neutraler opgesteld en laten blijken dat "ieder zijn rol" moet spelen.

Andere actiemiddelen

In de discussies tussen pro en contra, maar ook intern in de vakbonden zelf, komt regelmatig de vraag op of een staking nog wel het juiste actiemiddel is. Daarbij gaat het niet enkel over de economische schade, die gewild is, maar ook over het gebrek aan impact. Er is een verschuiving tussen de verschillende politieke niveau's (lokaal, regionaal, federaal, Europees) en dit ten nadele van het federale niveau. Luc Huyse, Vlaanderens bekendste socioloog, stelt in Humo "De staking als middel om het beleid te beïnvloeden is versleten". De druk van Europa op het federale was tijdens de regeringsonderhandelingen opvallend. Heeft een nationale actie dan nog effect? Het federale blijft wel een belangrijk niveau met genoeg autonomie om belangrijke accenten te leggen. De hierboven geciteerde voorbeelden maken dit duidelijk. En ook het effect op Europa is aanwezig. Als in eenzelfde periode (zie het lijstje van acties in Europa) de arbeidersbeweging massaal op straat komt, dan wordt dat wel gehoord in de Europese beslissingscentra. Voorlopig is het lobbywerk van de duizenden industriële en financiële lobbyisten duidelijk sterker dan de stem van de vakbonden (zie <http://www.corporateeurope.org/>).

En het overleg?

Heeft het overleg gefaald, of loopt het overlegmodel op zijn einde?

Vakbonden worden verweten dat ze het overlegmodel op de helling zetten. Dikwijls vertrekt dit verwijt vanuit een zogenaamd consensus model waarbij alles kan opgelost worden door te praten en te luisteren naar mekaar. De relatie werkgever - werknemer is er echter een van tegenstrijdige belangen. Als de werkgever vindt dat zijn bedrijf niet genoeg winst maakt, zal hij niet aan de werknemers komen vragen of hij het bedrijf mag verhuizen naar één van de lageloonlanden. Als de wet geen minimumloon vastlegt, dan worden lagere lonen betaald. In economisch rustige periodes

zijn de machtsverhoudingen min of meer stabiel en is het kader voor overleg gekend. Overleg leidt dan dikwijls tot resultaten. Nu leven we in een onstabiel economisch klimaat. De werkgevers, georganiseerd in Voka, VBO, VKW, Unizo e.d. zien hun kans schoon om de machtsverhoudingen in hun voordeel te wijzigen en voelen zich gesteund door Europa om een soberheidsbeleid aan de werkende bevolking op te leggen. Overleg wordt dan gereduceerd tot informatie en in het beste geval wegmasseren van al te scherpe maatregelen. Willen de vakbonden niet gereduceerd worden tot figuranten in het overleg, met als gevolg nog grotere ongelijkheid, dan kunnen ze niet anders dan actie voeren. Econoom en Nobelprijswinnaar Paul Krugman zegt het zo: "Als we een maatschappij willen waar welvaart gedeeld wordt, moeten we de onderhandelingskracht, die de werknemer de laatste dertig jaar verloren heeft, herstellen, zodat gewone werkende mensen opnieuw de macht hebben om voor degelijke lonen op te komen".

Hoe moet het nu verder?

Toch (ook) andere actiemiddelen.

Een staking is het uiterste actiemiddel van een sociale beweging. Sterkere acties zijn moeilijk denkbaar, alhoewel de Occupy-beweging en de Arabische lente nieuwe actievormen aangebracht hebben. Op 30 januari hebben vakbondsmilitanten ook andere vormen van zichtbaarheid dan de gewone stakingspiketten uitgeprobeerd. Toch is er nog gebrek aan creatieve vormen van protest. Ook zijn niet alle vormen van protest geschikt voor alle doeleinden. Een staking van het openbaar vervoer is enkel zinvol als daarmee de werkgevers in andere sectoren geraakt worden. Als actiemiddel voor de werknemers van NMBS en andere openbaar vervoerbedrijven, is het eerder schieten in eigen voeten omdat dan enkel de gebruikers van het openbaar vervoer geraakt worden. En zelfs bij een algemene staking is een initiatief zoals op 30 januari in Gent, waar studenten een overnachting werd aangeboden, stimulerend.

Hoogleraar en psychoanalyticus Paul Verhaeghe koppelt zijn kritiek op ons economisch systeem aan andere actievormen. Volgens hem werkt het neoliberalisme door in alle maatschappelijke dimensies (politiek, religieus, economisch, cultureel) met nefaste gevolgen. Het alternatief moet lijnrecht ingaan tegen de huidige verheerlijking van limietloos consumeren en de verplichting tot groei. Hij vreest dat de (voorbije) algemene staking het huidige systeem alleen maar sterker maakt en pleit voor collectieve burgerlijke ongehoorzaamheid.

De vakbond en het middenveld

De vakbond kan niet voorbij aan de tijdsgeest. En men is er duidelijk in geslaagd om de vakbond in de media in de hoek te plaatsen waar de klappen vallen. Prof. Jan Blommaert constateert dat de tendens naar individualisering en psychologisering op de arbeidsmarkt de vakbonden parten speelt. De neo-liberale ideologie waarin iedereen teruggeworpen wordt op zijn eigen verantwoordelijkheid en sociale zekerheid in termen van "pamperen" gedefinieerd wordt, leeft sterker dan ooit. Een (algemene) staking vindt dan moeilijk aansluiting bij een belangrijk deel van de publieke opinie.

Het is in die zin waarschijnlijk kenschetsend dat ook een significant deel van het brede middenveld zich afzijdig houdt van het debat. Zelfs binnen het ACW, de koepel van de christelijke arbeidersbeweging, was het zoeken naar steun. KAJ, KAV, Christelijke Mutualiteit, Pasar, Familiehulp en Okra lieten het afweten. Enkel ACV en KWB steunden de vakbondsacties. 11.11.11 legde de link met de moeilijke omstandigheden waarin vakbonden moeten werken in de Derde Wereld. Kifkif gaf Blommaert ruimte om de vakbonden te steunen.

Nochtans zouden de middenveldorganisaties moeten beseffen dat niet enkel de legitimiteit van vakbondsacties in het geding is. Jan Blommaert waarschuwt terecht voor een ontmanteling van de democratie als het middenveld niet langer het echte democratische theater kan zijn waar de vrijheid van elke burger gestalte krijgt. Daarenboven moet het duidelijk zijn dat geen verandering kan verwacht worden zonder de inzet van de vakbonden. Zij organiseren in België miljoenen werknemers

en betekenen een belangrijke tegenmacht. Hun verzet tegen asociale maatregelen verdienen meer steun door alle middenveldorganisaties.

Dat is niet enkel de verantwoordelijkheid van deze organisaties. Ook de vakbonden zelf moeten actief werk maken van coalities. Des te meer het verzet duidelijk een volksverzet is, kan het effect hebben.

De tijd dat de media het middenveld vertegenwoordigde is voorbij. Samen met het door iedereen gewenst verval van de levensbeschouwelijke zuilen in onze samenleving, was er ook een heroriëntering van de media. Zij kwamen in commerciële handen en spelen nu megafoon van andere belangen. Gelukkig is er nog DeWereldMorgen die aandacht heeft voor de argumenten van het brede middenveld. Het is voor hen van levensbelang dat dit medium de nodige financiële steun krijgt om aan zichtbaarheid te winnen.

De vakbonden en Europa

Het sociaal-economisch beleid verschuift nog meer van de nationale regeringen naar Europa. De tegenbeweging moet dan ook meer op dit niveau actief zijn. De Belgische vakbonden zijn zich hiervan al langer bewust. Ze zijn de trekkers op Europees niveau voor een meer gecoördineerd Europees verzet. Deze synchronisatie van Europese acties mag niet blijven steken in verdediging van opgebouwde rechten. Meer dan ooit is nood aan gemeenschappelijke, herkenbare nieuwe uitdagingen. Een eerste lijstje bestaat uit bekende elementen: Europees minimumloon, index-systeem voor alle werknemers, sancties tegen armoede, tax op financiële transacties, hoger btw op echte luxegoederen, groene stimuli.

Een dergelijk nieuwe agenda kan best in samenspraak gebeuren met zoveel mogelijk medespelers uit het middenveld. De sociaal-economische analyses die de laatste jaren in datzelfde middenveld de ronde doen, moeten eindelijk resulteren in concrete coalities. Vakbonden blijven ondertussen onvervangbaar om deze analyses door hun vakbondsmilitanten te laten uitdragen. Het neo-liberale beleid is een garantie voor nog vele momenten van (groeiend) verzet.

Dit artikel verscheen eerder op www.vredesnieuws.be